

Baja, Kalocsa, Gemenci erdő

Baja város története

Baja történetének kezdetei a távoli múltban kereshetők, hiszen már az őskorban lakott hely volt. Ősidők óta vonzották az embereket a Duna bal partján elterülő gazdag legelők és a vizeket övező erdők. Ez a környék mindig megélhetést biztosított a megtelepedő emberek számára.

Kedvező földrajzi helyzete miatt a terület, a vaskort kivéve, úgyszólván folyamatosan lakott volt. A honfoglalás után rövidesen fontos átkelőhelyé vált. A török uralom alatt jelentős erődítmény volt nagy kikötővel, több száz házzal, mecsettel, fürdővel. A 18-19. században az Alföld egyik legforgalmasabb kereskedelmi központjaként Baja gyors fejlődésnek indult, és a környék gazdasági, valamint kulturális központjává nőtt.

A legrégebbi időköt őskori (neolitikum, bronzkor) és népvándorlás kori (szarmata népek) leletek tanúsítják. A VI. században avarok nyomultak a területre. Őket követték honfoglaló őseink, akiket vonzott a vízben, halban, vadban, legelőben gazdag vidék.

Baja első okleveles említése – jó évszázaddal a tatárjárás után – 1323-ból származik (Zichy Okmánytár). Első ismert birtokosa a Bajai család. 1474-ben Mátyás király a Czobor családnak adományozta.

A város a török hódoltság alatt a bajai nahije központja. A török adóösszeírás szerint a XVI. század végén 18-22 adózó ház volt a városban. A középkori település a török idők végére elnéptelenedett, s csak jóval később, a XVII. században ideköltözött nagyobb számú horvát (bunyevác, sokac) és szerb, valamint a XVIII. században érkezett német ajkú (sváb) népcsoport népesítette be.

Baja-Buda visszavétele – 1686 után szabadult fel a török uralom alól, és a kincstáré lett a település. A folytatódó felszabadító harcokban a Duna-menti településnek fontos szerepe volt (császári seregek gyülekezőhelye, raktárak), s ezért I. Lipót császár 1696. december 24-én –

méltányolva a hozzá folyamodó bajai delegáció kérését – szabadalmazott, kamarai mezővárossá nyilvánította. A császár által a város részére adományozott szabadalmakat 1714-ben III. Károly megerősítette. Ezt követően újra földesúri tulajdonba került a város (Czobor, majd Grassalkovich családok). Utolsó földesurától, Zichy Ferraris Félixől 1862-ben váltotta meg magát.

A XVIII-XIX. század a város igazi aránykor, a kereskedelem fellendülésének időszak. Az 1800-as években a vízi szállítás és kereskedelem fejlődése révén polgárosodott iskolaváros, közigazgatási, szellemi és kulturális központ lett. Jogállásában is kedvező fordulat történt, 1873-tól törvényhatósági joggal felruházott várossá vált.

Baja az I. világháborút és a szerb megszállást követően, 1921-től 1941-ig Bács-Bodrog vármegye székhelye. Jogállását a II. világháború után visszakapta, majd az új közigazgatási határok kijelölésekor – Bács-Kiskun megye létrehozásával – 1950-ben veszítette el. Ezt követően közigazgatási szerepét tekintve járási-térségi, gazdasági, kulturális, oktatási, közigazgatási központ.

1990-től Baja Város Önkormányzata önállóan, szabadon, demokratikus módon, széleskörű nyilvánosságot teremtve intézi a város közügyeit, gondoskodik a közszolgáltatásokról, a helyi hatalom önkormányzati típusú gyakorlásáról.

Baja nevezetességei

SZENTHÁROMSÁG TÉR

A Szentháromság teret előszeretettel hasonlítják a velencei Szent Márk térhez. A hatalmas, négyzetes teret szürke gránitkocka burkolja, átlós irányban, mintegy lóhere-alakzatot formálva

keresztezi két útvonal. A tér közepén áll a város egyik legrégebbi késő barokk stílusú műemléke, a Szentháromság szobor, amely a nagy pestisjárvány emlékére az 1750-es években készült. A nyugati irányban lévő nyitott oldal gyönyörű kilátást nyújt a Sugovicára amely itt kanyarodik a város alá, szelíden simulva a főtérhez. A tér mellett híd vezet át a Kamarés-Duna és a Ferenc-csatorna által közrefogott Petőfi-szigetre. A Petőfi-sziget sportpályáival, szállodájával és kempingjével, ifjúsági szálláshelyeivel idegenforgalmi centrum.

VÁROSHÁZA

A Sugovicára néző reneszánsz olasz stílusú Szentháromság téren áll a mai Városháza, a hajdani barokk Grassalkovich palota. A palota a múlt század végén, 1862-ben lett a város tulajdona. A millennium évében, 1896-ban építették át neoreneszánsz stílusban - ennek emlékét őrzi az aulában elhelyezett tábla. Dísztermének freskóit Szurcsik János festette 1978-ban.

FERENCESEK TEMPLOMA

Ezt a templomot a XVIII. század közepén emelték és a barokk szellemet kelti életre. A magas tornyát régebben tűzoltó toronynak használták, majd mind kilátót. A Baján található legrégebbi emlékmű a Dolores anyát ábrázoló szobor, amely a Ferencesek templomának külső déli falán áll.

SZENT MIKLÓS TEMPLOMA

A még ma is működő templomot 1777-ben emelték, a szerb nemzetiségű lakosság kérésére, hogy vallásukat gyakorolhassák. Amellett, hogy egyedi kulturális emlékmű, ez a templom híres még a Szent Miklós védőszentet ábrázoló képről és a róla készült, a templomot díszítő freskókról.

SZENT JÁNOS KÁPOLNA

A kápolnát 1877-ben Szent János tiszteletére szentelték fel azon iparosok (molnárok, halászok és hajósok) akik a mindennapi kenyerüket a Baja körüli vizeknek köszönhetik. Szent János barokk stílusú szobra a kápolna előtt található. Különleges népi hagyomány a "Jánoska-eresztés", amikor a virággal feldíszített Szent János szobrot fáklyákkal kivilágított hajóra teszik, és a Sugovica hídig hajóztatják.

ZSINAGÓGA

A zsinagógát 1845-ben építették neoklasszikus stílusban. Minthogy a kisszámú zsidó lakosság a II. Világháború után nem tudta fenntartani az épületet, így azt átvette a város vezetősége és 1980-ban könyvtárrá alakította. A zsinagógát kívülről teljesen restaurálták. A beltér felújításánál figyelembe vették a könyvtár szükségleteit és nagy részben sikerült megóvni a belső berendezés eredetiségét.

TÜRR ISTVÁN MÚZEUM

Türr István (1825-1908) az olasz Népfelszabadító háborúban mint Garibaldi tizedese vált ismerté, de nevéhez fűződik a korinthuszi csatorna kiépítésének előkészítő munkája, valamint több rajz a magyarországi csatorna-hálózat kibővítésére, amelyek között van a Ferenc-csatorna is. A Sugovica és a Duna torkolatánál található egy kilátó, melyet Türr Istvánról neveztek el. Baján a Dunán átvezető híd is az ő nevét viseli. A Türr István Múzeum várostörténeti-, néprajzi- és halászlát kiállítása segítségével megismerhetjük Baja és térsége történelmi és kulturális emlékeit, ma is élő hagyományait.

ÉBER EMLÉKHÁZ

A csendes és kanyargós Jókai utca végén találjuk a házat, amelyben élt és alkotott az Éber család, jelentős nyomot hagyva a XX. századi Baja képzőművészetére. Idősebb Éber Sándor és fia ifjabb Éber Sándor, valamint Anna húga a képzőművészeti, szobrászati és rajz alkotásaikon kívül, sok szeretettel a városra hagyták a több évtizeden át gyűjtött hagyatékot, amely a város történelméről, az irodalmi alkotásokról és a Bácska és Sárköz térség népművészetéről nyújt tanúbizonyságot.

NAGY ISTVÁN KÉPTÁR

A hajdani Vojnich-kúriában, az 1830 körül épült klasszikus stílusú műemléki épületben kaptak

méltó helyet az 1937-ben létrehozott Baja Képtár legszebb darabjai. A képtár 1947-től szabad művészeti akadémiai feladatokat lát el Rudnay Gyula festő vezetésével, nagy képtárrá 1985-ben lett. Napjainkban kiállító terem, ahol a Türr István Múzeum művészi alkotásainak egy része is bemutatásra kerül.

III. BÉLA GIMNÁZIUM

Ez a gimnázium a legrégebbi középiskolai intézmény Baján, ahol számos magyar történelmi és kulturális nevezetes személy tanult. Köztük Türr István is 1757-ben, valamint a költő Tóth Kálmán, de a XX. század egyik legkiemelkedőbb költője Babits Mihály is itt kezdte tanítói pályafutását. A gimnázium előtt található III. Béla király bronz szobra, Kő Pál szobrász műve.

ÁRPÁD-KÚT - A magyar Honfoglalás ezerszázadik, egyben Baja várossá nyilvánításának háromszázadik évfordulóján emelték ezt a díszes kutat. A kis csapatok honfoglaló vezérekről nevezték el.

BAJAI HALÁSZLÉFŐZŐ NÉPÜNNEPÉLY

A halászat, a halételek készítése ezen a vidéken évszázados hagyományokkal rendelkezik. Ebből a városból a híres-neves bajai halászlé megízlése nélkül nem szabad elmenni. Jó alkalom erre a város leglátványosabb nyári rendezvénye, "A halászlé ünnepe a halászlé fővárosában" elnevezésű program, melyre 1996 óta minden évben július második szombatján kerül sor. A Halászléfőző Népünnepélyen 2000 bográcsban készül a híres halászlé.

Természeti értékek

Gemenci erdő

Európában kevés helyen található ilyen dunai táj, mint Baján. A Duna és a Sugovica árnyas vízpartjai, holtágai és zátonyai, valamint az ártéri erdők különleges látványa olyan atmoszférát teremt, mely minden természetkedvelőt magával ragad. Az élményt csak tetézi a ligeterdőkben fellelhető egyedi növény- és állatvilág.

A Duna túlsópartján Bajához tartozik a Sárköz és az Alsó-Duna völgy csodálatos ártéri erdeje, a Gemenc. A Gemenci-erdő a víz közelségének köszönheti egyedülálló szépségét. Különleges hangulatát a jellegzetes növényvilág, a temérdek vadvíz és az egyedülálló állatvilág határozza meg.

Vén-Duna

A Gemenc hazánk egyik legismertebb védett területe, Európa legnagyobb összefüggő ártéri erdeje, nemzetközi szinten is kiemelkedő természeti érték. A terület jelentős része 1977 óta természetvédelmi oltalom alatt áll. Ezen a vidéken a Duna az uralkodó természeti erő. Az ártéren található növény- és állatvilágot főleg a tavaszi zöldár élteti. Az ártéri erdőket keresztül-kasul szabdalják a mellékágak, a fokok, a holtágak, melyek páratlan természeti értékeket rejtnek, és mintegy érként táplálják az erdőt. Ez a csodálatos vidék a víz és a

szárazföld találkozásának harmóniája következtében kapja egyedi jellegét. Az alacsonyabb területeken a fűz és a nyár ligeterdők, a magasabb fekvésű részeken a tölgy, kőris és szil lomberdők húzódnak. A világrekorder trófeákat adó gímszarvas állomány, a vaddisznó, valamint az őz nem ritkaság ezen a területen, de a nagyvad mellett a vadmacska, a borz, a róka, a nyuszt, nyest, mókus, vidra és a hód is megtalálható. A madárállomány is különleges: a rétisas, a kerecsensólyom, barnakánya, feketeharkály, kócsag, bakcsón kívül a világ legsűrűbb feketególya állománya is itt található.

A Duna-menti síkságon, a Sárközben található Gemenc a Nagy Magyar Alföld szerves része. Ez az ország legnagyobb, zömében erdővel borított ártere. Ezen a területen a víz az úr, ennek megfelelően alakult ki a növénytakaró is: az alacsonyabb, mélyebben fekvő területeken a fűzek a jellemzőek, míg magasabban a nemesnyaras erdők. Ezek az aljnövényzettel sűrűn benépesült erdők, ligeterdők szinte áthatolhatatlan lombzatokkal kiváló menedékül szolgálnak az erdő nagy- és apróvad állományának.

Béda-Karapancsa a Duna magyarországi alsó szakaszának kiemelkedő szépségű tája. Két részből tevődik össze, a bédai rész a Duna jobb partján húzódik Mohácstól a déli országhatárig, a karapancsai rész a folyam bal partján húzódik. Ligeterdeiben ritka, szigorúan védett növények fordulnak elő. A Duna alsó szakasza a réti sasok és a fekete gólyák által „legsűrűbben lakott” területe az országnak, e tekintetben hazánkban egyedülálló. Az emlősök közül kiemelkedő jelentőségű a fokozottan védett vidra állománya.

A természetvédelmi oltalom alatt álló védett és fokozottan védett területek korlátozottan látogathatóak, ezért az e célra létrehozott és fenntartott kiránduló- és parkerdők, tanösvények, az erdei iskolák, az erdei vasút és a személyszállító hajópark hivatott szervezetten, a természeti értékek megőrzésének szem előtt tartásával megismertetni az idelátogató turistákat a látnivalókkal.

Gemenci Ökoturisztikai Központ

Pörböly, „Gemenc kapuja” – az ártéri erdő szélén, két régió határán található. Közúton, vagy

vasúton egyaránt jól elérhető – Bajától csupán 7 km-re van. Innen indul az ártéri rengetegbe a közkedvelt Gemenci Erdei Vasút. A látnivalók közül kiemelkedik az új Fogadóépület, vagy a Múzeum, mely betekintést enged a Sárköz néprajzába és bemutatja a gímszarvast, ill. az ártér élővilágát, valamint az erdészet, a gazdálkodás összegyűjtött tárgyi emlékeit. Itt találjuk meg a Gemenci Méhészet Gyűjteményt is.

Ökoturisztikai Központ

A pörbölyi állomástól, fogadóépülettől induló új ösvényen néhány perces sétával elérhető az arborétum, de a most létesített nagyrezéti vadmegfigyelő helyet is innen lehet megközelíteni. Várják a turistákat a Malomtelelői-, Nyéki holt-Dunai- és a Bárányfoki tanösvények, megfigyelőtornyok, Gemenc-Dunaparti és Lassi menti erdei játszóterek, vagy a Lassi Halászati bemutatóhely, valamint a Gemenci erdő, a holtágak, a páratlan állat- és madárvilág. Ezek mind elérhetők az erdei vasúttal. Az ökoturisztikai központ szolgáltatásai: ajándékbolt, büfé, természetfilmek vetítése, konferenciaterem bérlés, erdei iskola, szállás és étkezési lehetőség, erdei kisvasutazás, sétahajózás, lovas fogatozás, kerékpárbérlés, túravezetés-csoportkísérés, rendezvény és programszervezés, turisztikai információk.

Gemenci Állami Erdei Vasút

Rezéti mozdony

Az erdei vasút nyomvonala jellemzően a Duna holtágai mellett kanyarog, látványos erdőrészleteket, réteket, vadföldeket érint az egész pálya mentén, menetrend szerinti megállóhelyei közelében tanösvények, kirándulóerdők, tájjellegű múzeumok, pihenő- és játszóparkok szolgálják a kiránduló gyermekek és felnőttek kényelmét és szórakozását.

Erdei Iskola

A Pörbölyi Erdei Iskola épülete az Ökoturisztikai Központ területén található. Célja a fiatalok környezettudatos, a természet szeretetére való nevelése, melynek során a természet megismerőivé és védelmezőivé válnak. 40 férőhelyes szállásával egész évben várja a természet közvetlen környezetében tanulni, pihenni vágyókat.

Gemenc személyszállító hajó

Gemenc sétahajó

A 100 fős Gemenc sétahajóval egész napos kirándulást tehetünk a Gemenci erdőben. A hajó a bajai IV. Károly rakpartról indul (a bajai Duna-híd, ill. a Tesco mellett találjuk). A sétahajóval és erdei vasúttal is kombinált kirándulási lehetőségek májustól októberig, szombati napokon, min. 20 fő előzetes jelentkezésével indulnak, egész napos gemenci programot kínálva. Más időpontban hajóbérlést (néhány órás sétahajózás a Dunán, kedvező vízállás esetén a Rezéti Dunán, csoportkíséréssel) is ajánlanak.

Karapancsai Lovasturisztikai Központ, Budzsak-Hódunai parkerdő

A Gemenci Erdő- és Vadgazdaság által felújított Karapancsai major a Budzsak-Hódunai

Parkerdő része. A XIX. századi majorság ódon létesítményei és az angol mintájú park mellett található is lóistálló, a működőképes, de múzeumként funkcionáló bognár- és kovácműhely, mini botanikus kert, kiállító és konferenciaterem, valamint szálláshelyek. Hercegszántó felől a Hódunára vezető közútról közelíthető meg. A központ szolgáltatásai teljes egészében a 2007-es év végén vehetők igénybe.

Parkerdők

Sötétvölgyi parkerdő, Cserta parti parkerdő, Tüskeerdei parkerdő, Budzsak-Hódunai parkerdő, Szilágyfoki parkerdő.

Tanösvények

Bárányfoki tanösvény, Malomtelelői tanösvény, Vajastoroki tanösvény, Nyéki Holt-Duna tanösvény.

Kalocsa látnivalói

Asbóth Miklós Kalocsa rövid története

Kalocsa a Solti-síkság déli részén elterülő Kalocsai Sárköz központja, a Duna-Tisza köze legrégebbi városa. A történeti korok településeinek régészeti emlékei egyaránt megtalálhatók a városban és a környező településeken. A város területén talált legrégebbi leletek az i. sz. 300 körüli kelta település nyomait idézik.

Hazánk egyik nagy múltú városa az Alföld déli részén, a Duna mentén Kalocsa. A városról elnevezett, Szent István király által alapított egyházmegye érsekei a középkorban még országresznyi területeket igazgattak, és szükség esetén a hadak élén álltak a honvédő harcokban. A török időkben a város és vidéke elpusztult-elnéptelenedett, majd a 18. században új életre kelt. Fél évszázad alatt újra kiépült a százezer holdas érseki földbirtok és az egyházmegye szervezete, melynek tekintélyes központi intézményei és épületei Kalocsán kaptak helyet. A 19. század második felében az érsekek székvárosukat iskolavárossá fejlesztették, és országos hírű, kiváló oktatási intézményeknek adtak otthont. A 20. században azután világhírűre indult az itt termesztett paprika, és országszerte ismertté vált a város népművészete is.

A belváros szívében, a Szentháromság tér 18. századi épületei ma is őrzik a hely történelmi hangulatát, s az ezer éves múlt fennmaradt emlékei megtekinthetők ezekben az épületekben és az ott működő intézményekben. A Kalocsai Főegyházmegyei Gyűjtemények három helyszínen fogadják a látogatókat:

Az Érseki Palota épületében (Szentháromság tér 1.) található a Főszékesegyházi Könyvtár, mely páratlanul gazdag kódexekben és a könyvkiadás első évtizedeiből származó ősnymtatványokban. Legfontosabb látványossága Patachich Ádám érsek (1776-1784) nagy körültekintéssel és művészi ízléssel berendezett barokk olvasóterme, mely – köszönhetően a kötetek egységes, időtálló aranyozott bőr kötésének – ma is eredeti fényében ragyog. Ebben a gyönyörű enteriőrben kapott helyet a Könyvtár könyvtörténeti kiállítása is.

A tér túloldalán, a Főszékesegyház szomszédságában található az Érseki Kincstár, melynek

Katona István (1732-1811) történetíró-kanonok háza ad otthont (Hunyadi u. 2.). A Kincstár állandó kiállítása igen változatos tárgyanyaggal mutatja be az ezer éves kalocsai érsekség történetét (faragott kövek, középkori főpapi sírlelet, ötvöstárgyak, liturgikus ruhák és eszközök, kéziratok, oklevelek, berendezési tárgyak, faszobrok, festmények, üvegablakok, porcelánok stb.). A házban megtekinthetők a kalocsai születésű, de 1956 után évtizedeken át Rómában élő és alkotó Prokop Péter (1919-2003) pap-festőművész munkái is.

A Szentháromság tér közelében található a Paprika Múzeum, mely ugyancsak egy régi kanonokházban, az ún. Szent István házban (Szent István út 6.) kapott helyet. A ház padlásterében berendezett kiállítás ismerteti a magyar fűszerpaprika-termesztés történetét, valamint bemutatja a munkafolyamatok során használt legfontosabb eszközöket. A látogatás élményét fokozza a gerendákra akasztott több ezer paprika fűzér látványa és illata.

Az említett kiállítások, a Könyvtár, a Kincstár és a Paprika Múzeum megtekintése egyenként kb. 30-40 percet vesz igénybe, ez a helyszínek közti sétával együtt összesen két-két és fél órát jelent. A Szentháromság tér ideális lehetőséget nyújt további programokra is: érdemes meglátogatni a tér meghatározó műemlék-épületét, hazánk egyik legszebb barokk templomát, a Főszékesegyházat, és élmény meghallgatni remek Angster-orgonáját, melyen a 19. században Liszt Ferenc is játszott, és igen elismerően nyilatkozott róla. Kellemes sétára és kikapcsolódásra nyújt lehetőséget a város legnagyobb parkja, a közeli Érsekkert. Kalocsa ideális helyszín az egy napos városnéző utak, az iskolai tanulmányi kirándulások és osztálykirándulások számára. A város ezer éves múltja sok-sok szálon fonódott össze Magyarország történetével, s így az említett látványosságok megtekintése kiválóan alkalmas e közös múlt felidézésére.

Élményekben gazdag, tartalmas kirándulást kívánunk minden kedves érdeklődőnek!

Vinczellér Imre festőművész Múterem-Galériája

Vinczellér Imre festőművész a hazai és nemzetközi képzőművészeti élet elismert alakja. A polgári világ, a zenei adaptáció jellemző misztikus festészetére. Szülővárosában lévő

műtermében festményeinek gyűjteménye látható.

Szentháromság tér

Szentháromság szobor

A Szentháromság tér és az egykori Szentháromság utca (ma Szent István király út) névadó szobra. Salm Lipót (18. sz. vége - 19. sz. eleje) pesti szobrásszal készítette Kalocsa városa 1786-ban. A mészkőből, barokk stílusban készült szobor magassága kb. 7 m. Az alsó része, kb. 3 m magasságban, nagyjából háromszög alaprajzú, Három oldalán egy-egy domborművel. Az egyik dombormű magát a Szentháromság oszlopot ábrázolja, a dombormű két oldalán az 1786-os évszám megosztva (17 86) látható. A másik két dombormű biblikus témát ábrázol. Az alapzat tetején három kisebb méretű szobor, Szent Sebestyén, Szent Flórián Pádúai Szent Antal található. Az alapzattól kiemelkedő, felfelé ívesen keskenyedő oszlop tetején a szentháromság aranyozott jelképe látható. A Szentháromság oszlopot ábrázoló dombormű fölött, az oszlopon Kalocsa város kőbe faragott címere található. A Szentháromság oszlop eredetileg a fő utcán, az egykori piarista rendház (ma Gyermekotthon) előtt állt. 1879-ben felújítva áthelyezték a mai Szentháromság térre. A Szentháromság tér rendezésekor, az 1980-as évek közepén restaurálták a szobrot, melyet néhány méterrel odébb helyeztek. Az egyik dombormű alatt lévő tábla jelzi a Szentháromság szobor műemlék voltát.

Szent István Gimnázium és a Kalocsai Gyermekotthon épületegyüttese

A klasszicista és eklektikus stílusjegyeket hordozó épületegyüttes közel 200 év alatt épült ki jelenlegi formájába. Első épülete, az uradalmi nagyvendéglő, melynek homlokzata a mai Szent István király útra nyílt, a 18. század elején épült. Ebben az épületben helyezték el 1733-ban a papnevelőt. A papnevelde új épülete (ma művelődési központ) 1764. aug. 15-én készült el, ahova átköltöztek a papnövéndékek. Az üresen marad épületet Batthyány József érsek (1760-1776) az újonnan felállítandó gimnázium épületének szánta. Az épületet Oswald Gáspár piarista építésszel átépítette a gimnázium céljaira. Emeletet húzott a földszintes épületre és a gimnáziumot vezető piaristák számára egyemeletes rendházat építtetett a gimnázium mellé. A régi épületből és a bővítményekből egységes épület lett. A rendházat később még egy emelettel bővítették. 1801-1804 között a piarista rendház mellett, a mai jezsuita templom helyén, épült fel a rendház és a gimnázium temploma. 1860-ban Kunszt József érsek (1854-1866) a gimnázium vezetését kivette az állandó anyagi gondokkal küszködő piarista rend kezéből és a Kalocsára hívott jezsuita rendre bízta, kötelezve őket, hogy a négyosztályos algimnáziumként működő iskolát nyolcosztályos főgimnáziummá fejlessze. Kunszt érsek a gimnázium tanulói számára megalapította a Szent István király nevelőintézetet, ami Stephaneum néven vált ismertté.

Az átszervezéssel jelentős építkezések kezdődtek. Az egykori piarista templom helyén felépült a mai jezsuita (Szent István) templom. A templomtól északi irányba valamennyi épületet két emeletre építették át, és felépült a mai Gyermekotthon udvari keresztszárnya. Az átépített épületegyüttest 1860. szept. 30-án adták át. 1869-ben épült fel a gimnázium kétemeletes Úri (ma Hunyadi) utcai szárnya, melyben ma a gimnázium működik. Az épület tetején készült el 1878 őszén a csillagvizsgáló (Haynald Observatórium) két kupolája, melyben a következő évben kezdődött a rendszeres munka. Haynald Lajos érsek (1867-1891) 1886-ban bővítette a konviktust (kollégium). Ekkor épült ki a Gyermekotthon által használt épületrészek nagy része. Az építkezés céljára igénybe vették a belvárosi elemi iskola régi épületét. A mai gimnázium udvari szárnya, amelyben a tornaterem is található 1889-ben épült. A mai gimnázium Szent István király úti szárnyának építése - a jezsuita (Szent István) templom és a törvényszék (ma börtön) épülete között - 1904-1905-ben történt. A kollégium melletti kyszeminárium vezetését 1907-ben átvették a jezsuiták. A kollégium és a kyszeminárium (ma Belvárosi Általános Iskola) közötti közlekedés megkönnyítésére a mai Batthyány József utca fölött, az első emelt magasságában, a két épületet összekötő fedett átjáró épült 1908-ban, melyet a köznyelv „Sóhajok hídjá” néven emleget még ma is. Az utolsó nagyobb méretű építkezés 1912-ben volt. Fábrián Gáspár (1885-1953) építész tervei alapján átépítették a mai gimnázium és a Haynald-szárny közötti épületrészt (a díszteremmel együtt) és a mai Gyermekotthon udvari szárnyát. Gyakorlatilag ezzel az építkezéssel alakult ki az épületegyüttes jelenlegi külső formája. Utána csak az épületmegosztásokkal és új bejáratok kialakításával kapcsolatos építkezések történtek. 1980-1984 között a gimnázium I. István király úti (ma Szent István király út) szárnya földszintjét arkádósították, így közvetlen kapcsolat létesült a gimnázium udvara és az utca között. Az arkádok alatt, két oldalt látható Bujdosó Ernő (1944-) és Nagy Gábor (1949-) Munkácsy-díjas festőművészek István király korából vett életképeket ábrázoló két freskója, melyeket 1984. aug. 17-én avattak fel. Az egyházi iskolák 1948-as államosításával megváltozott az épület használati módja. A jezsuita gimnáziumot 1948-ban vették állami tulajdonba, az épületben működő csillagvizsgálót pedig 1950-ben. 1950 folyamán az Esztergomtáborból

Kalocsára helyezett fiúnevelő intézet az egykori jezsuita kollégium helyiségeiben, a mai jogutód Gyermekotthon Szent István király úti szárnyában kapott helyet. Az ötvenes évek első felében kialakultak a hosszú ideig véglegesnek tekinthető használati viszonyok.

A gimnázium a mai helyén, a fiúnevelő a mai Gyermekotthon Szent István király úti szárnyában, a Gyermekotthon Hunyadi utcai szárnyában pedig a 2. sz. Általános (korábban Fiú-) Iskola működött. 1970-ben az általános iskola kiköltözött az épületből, amit a Fiúnevelő Intézet kapott meg. Az épületegyüttes használata ma is ilyen formában történik. Az épületegyüttes külső falain is több emléktábla található. Az 1869-ben épült épületrész (a mai gimnázium épülete) bejárata fölött lévő nagyméretű vörös márványtábla a négy alapító, újraalapító, illetve reformáló érsek nevét és az esemény évszámát, Batthyány József (1765), Klobusiczky Péter (1828), Kunszt József (1860), Haynald Lajos (1869) örökíti meg.

A bejárat két oldalán két kisebb méretű, később készült tábla található. Az egyik az épület műemlék jellegét közli, a másik az intézet 200 éves fennállását örökíti meg. A csillagvizsgáló nagyobbik forgatható kupolája alatti műszerterem utca felőli falán található az alapító Haynald érsek címerének domborműve. A Haynald Lajos érsek által építtetett épületrész (a Gyermekotthon épülete) Hunyadi utcai szárnya középső traktusán, az első emeleti párkánysor alatt lévő Haynald Lajos sötétszürke emléktáblája az épületszárny építetőjének állít emléket. Az épületegyüttes Szent István király úti szárnyán két emléktábla található. Az egykori jezsuita rendház főbejárata fölötti szürke márványból készült Kunszt József érsek emléktáblája, amely az egykori piarista gimnázium megreformálójának emlékét őrzi. Az egykori kollégium Szent István király úti falán lévő emléktábla az 1919. júniusi Duna menti ellenforradalom leverése után kivégzett kalocsaiaknak állít emléket. Az emléktábla eredetijét 1922. jún. 25-én leplezték le, majd 1948 novemberében eltávolították. A jelenlegi, eredeti szöveget tartalmazó táblát a rendszerváltás után helyezték vissza eredeti helyére.

Művelődési Központ és Ifjúsági Ház

Klobusiczky Ferenc érsek (1751-1760) kezdte az 1733-ban alapított nagyszeminárium új épületének építését a főszékesegyház szomszédságában a Nagy utca (ma Szent István király út) elején 1757-ben. Az épületet 1764. aug. 15-én adták át rendeltetésének. A nagyszeminárium abban az időben egyemeletes, barokk stílusú, L alakú épület volt, hosszabbik

szárnya a mai Szentháromság térre, rövidebb szárnya a Nagy utcára (ma Szent István király út) nézett. Az épület első bővítése idején, 1807-ben Kollonich László érsek (1787-1817) húzatta fel a második emeletet. Klobusiczky Péter érsek (1822-1843) építtette a Hunyadi utcai egyemeletes, klasszicista stílusú szárnyat. Az utolsó bővítést Császka György érsek (1891-1904) végezte 1897-ben. Az épület Szentháromság utcai (ma Szent István király út) szárnyához épített toldalékban kapott helyet az első emeleti kápolna (ma kamaraterem) és a második emeleti könyvtárhelyiség (ma gyermekkönyvtár). A nagyszemináriumot a Grósz-pert követően, 1951-ben megszüntették, és az épületet államosították. Az államosítás után a budapesti szociális otthon egyik részlege kapott helyet az épületben, majd az 1957-ben Kalocsára települt szovjet repülősök családjai laktak benne. A hetvenes évek elején kiköltöztek az épületből a katonacsaládok. A városi tanács 1874-1977 között művelődési központtá alakította át Kerényi József (1939-) Ybl-díjas és Kossuth-díjas építész tervei alapján. Az épület földszinti részének nagyobbik felét különféle szervezetek használták. Az emeleti részekben a művelődési központ működik. Az első emeleten az egykori kápolnából kamaraterem lett. A Szent István király úti szárnyon irodák, a Szentháromság tér felőli oldalon kisebb-nagyobb közösségi helyiségek kaptak helyet. A második emeleten, az egykori szemináriumi könyvtár helyiségébe a városi könyvtár gyermekkönyvtára költözött. Mellette kapott helyet a könyvtár új gyűjteménye a zenei gyűjtemény. A Szent István király úti szárny kisebb közösségi helyiségeibe a kilencvenes évek elejétől a városi televízió és a városi könyvtár olvasóterme költözött. A Szentháromság tér felőli szárny legnagyobb részét a nagyméretű tánc-próbaterem és az öltözők foglalták el. Az épületegyüttes Hunyadi utcai egyemeletes szárnyába, amelyet a főépületnél előbb alakítottak át, 1972 novemberében költözött be a zeneiskola. Az átalakítás során az épületben több, a Szépművészeti Múzeum tulajdonában lévő szobor és dombormű másolatát helyezték el. A második emeleti folyosón, a próbaterem közelében található el Szűcs Béla táncos és koreográfus emléktábláját. A barokk kőfaragványokkal dúsan díszített főbejárat fölötti emléktábla az építető Klobusiczky Ferenc érsek emlékét őrzi. Fölötte található az érsek kőbe faragott címere. Az egykori kápolna (kamaraterem) utcára néző két ablaka között egy fülkében található egy lándzsás Szent György szobor. A szobor alatti vörös márvány emléktábla az épületet bővítő Császka György érseknek állít emléket. A Szent György szobor talapzatán van Császka érsek címere. A bejárat két oldalán lévő emléktáblák közül az egyik az épület műemlék voltát jelzi, a másik Liszt Ferenc emléktáblája.

Vasútállomás épülete

A Kiskőrös - Kalocsa vasúti szárnyvonal 1882. dec. 5-én nyílt meg. Az első állomásépület ideiglenes jelleggel épült, a MÁV szabványainak megfelelő állomásépületet 1885-ben építették. Az épületet 1937-38-ban Gábor Lajos (1886-1947) kalocsai festőművész tervei alapján

átépítették és népművészeti motívumokkal díszítették. Az építkezést Röck Károly (1881-1970) kalocsai építész, festőművész végezte.

A faragásokat Pécsi János gombolyagi, Egyed István, Gábor Ferenc részteleki, Szabadi András szakmári, Szabadi Károly, Tóth József Kákonyi Ignác homokmégyi paraszt-mesterek, a falpingálásokat Peák Pöre, özv. Matos Gergelyné, özv. Matos Sándorné, Szigeti Julis, Temesvári Sándorné homokmégyi, Ferenc Istvánné hillyei és Tóth Lászlóné szakmári pingálóasszonyok festették. Az átalakított állomásépület 1938. jún. végén készült el. Később az állomásépületet a MÁV vasúti műemlékké nyilvánította, amit az épület falán elhelyezett műemlék tábla bizonyít.

Szent István Ház

A Szent István király út 6. sz. alatti földszintes épület kanonoki lakóház volt. Az épület pincéje középkori eredetű, feltehetően az épület helyén állhatott a középkorban az a kápolna vagy templom, melynek altemploma a ház pincéje, ahol az épület átalakításakor, 1989-ben kelta település (i. sz. 3. század) maradványai kerültek elő. A kápolna (templom) és az altemplom valószínűleg a 16-17. században Kalocsán működő ferences szerzetesek kolostorához tartozott. A kolostor pusztulásának pontos ideje ismeretlen. A ma álló klasszicista épület 1835-ben épült. Nevét egyik lakójáról, Huber Lipót (1861-1946) kanonok hittudományi főiskolai tanárról kapta, aki a kalocsai nagyszemináriumban a bibliai tárgyakat és a héber nyelvet tanította. Az egyházi ingatlanok államosítása után az épület sokáig lakóházként szolgált. Az 1989-es átalakítás után a ház udvari részében a Múzeum Söröző, majd a Korona Söröző (jelenleg szünetel) működött. A Korona Tours utazási iroda az épület utcai szárnyában, padlásán a Paprika Múzeum kapott helyet. 1992 decemberében az épület visszakerült a katolikus egyház tulajdonába és a Szent István Ház nevet kapta. Az épületen tábla jelzi az épület műemlék voltát.

Schöffer torony

A Malatin téri autóbusz-pályaudvar előtt álló, Chronos-8 nevű fénytorny a Párizsban élő, kalocsai születésű Schöffner Miklós (1912-1992) szobrászművész tervei alapján készült 1982-ben az ÉPGÉP V. közreműködésével. A fénytorny váza 4 db 23 m magas &127 keresztmetszetű acéloszlop, melyek között az oszlopok kör alakú, emelt talapzatán 5 db nagy fényező, a torony négy homlokzati síkján 23 db színes, kisebb méretű fényező található, melyek 49 db 80 és 60 cm átmérőjű forgó tükrökre vetítik fényüket. A forgó tükrök közül 40 db motorral meghajtott, 9 db pedig szabadonfutó. A fényezők be- és kikapcsolását, valamint a tükrök forgását a torony melletti közút gépjárműforgalmának zaja irányítja hangérzékelők és számítógép közvetítésével. A fénytornyot 1982. nov. 26-án avatták fel.

Liszt Ferenc Zeneiskola épülete

Az egykori nagyszeminárium Hunyadi utcai egyemeletes, klasszicista stílusú szárnyat Klobusiczky Péter érsek (1822-1843) építtette 1823-ban az elaggott papok számára. A nagyszeminárium államosítása után szociális otthon, majd lakóház volt az épület. 1972 novemberétől a Liszt Ferenc Zeneiskolának ad otthont. Az épület falán tábla jelöli az épület műemlék voltát.

Érseki Kincstár - Kalocsa

Cím: 6300 Kalocsa, Hunyadi János út 2.

A kalocsai Érseki Kincstárt 1988-ban nyitották meg az egyházmegyében összegyűlt egyházi kincsekből álló gyűjtemény bemutatására a főszékesegyház kápolnájának északi felében. A kincsek mellett több ritkaság is található a középkorból, mint Keresztelő Szent János faszobra, vagy a drágakövekkel díszített, aranyozott ezüst Szent-István herma.

Kalocsai Érseki Kincstár

Az Érseki Kincstár az egyházmegyében összegyűlt egyházi kincsekből álló gyűjteményét 1988-ban nyitották meg a főszékesegyház kápolnájának északi felében.

A kincstár előterében két jelentős középkori építészeti lelet található, a 13. századi vörösmárványból készített „kalocsai királyfej”, vagy a Rovó Márton – a székesegyház egyik építője – nevét megörökítő kőgerenda. Ezek mellett több ritkaság is található a középkorból, mint Keresztelő Szent János faszobra, vagy a drágakövekkel díszített, aranyozott ezüst Szent-István herma.

Az Érseki Kincstárban és az Érseki Palotában tekinthető meg Prokop Péter (1919-2003) festőművész 3500 darabot számláló gyűjteménye is.

Az Érseki kincstár állandó kiállításai

Érseki Kincstár Kalocsai. terem: A 11-17. század története, emlékei

- * I. terem 1. tabló: A középkori Kalocsa-bácsi érsekség
- * I. terem 2. tabló: A középkori székesegyházak
- * I. terem 3. tabló: Az érsekség a török korban (16-17. század)

II. terem: Az újrakezdés évszázada (18. század)

- * II. terem 1. tábló: Második honalapítás (18. század)
- * II. terem 2. tábló: A barokk székesegyház, az érseki palota

III. terem: Főpapi jelvények, főkáptalan, kanonokok

- * III. terem 1. tábló: Főpapi ékszerviselet
- * III. terem 2. tábló: A Kalocsai Főszékesegyházi Káptalan
- * A történetíró-kanonok Katona István (1732-1811)
- * Katona István emlékszoba

IV. terem: 19-20. század Érseki Kincstár Kalocsa: főpapi liturgikus öltözetek

- * IV. terem 1. tábló: A kalocsai érsekség a 19-20. században

V. terem: viseletek

- * V. terem 1. tábló: Főpapi liturgikus öltözetek

Fotók és információ: Kalocsai Érseki Kincstár

Elérhetőségek, nyitva tartás, jegyárak

Főszékesegyházi Könyvtár

18. századi, barokk olvasóterem (Patachich-könyvtár)
6300 Kalocsa, Szentháromság tér 1. (Érseki Palota)

Tel.:

78/465-280

E-mail:

kalbib@asztrik.hu

Web:

<http://www.asztrik.hu>

Nyitva tartás: április 1-október 31. között: kedd-vasárnap 9.00-17.00 (hétfő szünnap). Egyéb időpontban előzetes egyeztetéssel fogadunk csoportokat. A könyvtár barokk olvasóterme csak csoportosan, tárlatvezetéssel látogatható. Egyéni látogatók (10 fő alatt) fogadása itt 12.00. és 14.00 órakor történik.

Belépőjegy árak: felnőtt 600.- Ft/

diák, nyugdíjas 300.- Ft. Kedvezményes, kombinált belépők: bármelyik két látványosság együtt 1.000.-/ 500.- Ft, mindhárom együttesen: 1.400.-/ 700.- Ft.

Érseki Kincstár

Az ezer éves kalocsai érsekség (állandó kiállítás), Prokop Képtár
6300 Kalocsa, Hunyadi u. 2. (Katona István ház)

Tel.:

78/461-860

E-mail:

kincstar@asztrik.hu

Web:

<http://www.asztrik.hu>

Paprika Múzeum

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum kiállítása a fűszerpaprikáról

6300 Kalocsa, Szent István király út 6. (Szent István ház)
Információ, csoportbejelentés a Kincstár és a Könyvtár elérhetőségein.

Megközelíthetőség

Autóbusszal, személygépkocsival

A városon áthaladó 51-es számú (Baja-Budapest) főútról a Kossuth Lajos úton ajánlott a Szentháromság teret megközelíteni, a parkolás közvetlenül a Főszékesegyház mögött jobbra letérve, az Asztrik tér és az Érsekkert irányában lehetséges.

A menetrendszerinti buszok legközelebbi megállója a Kossuth Lajos úton, a Kórháznál van, innen kb. 5 perces sétával elérhető a Szentháromság tér.